

(1864 – 1962)

Іван Іжакевич –
живописець, графік, народний
художник України

160 років від дня народження

18 січня 1864 році народився видатний український художник, іконописець, графік Іван Іжакевич (1864-1963). За своє довге та досить щасливе життя у повних 98 років, митець залишив нам у спадщину понад 20 тисяч робіт, розкиданих по всьому світу: серед яких і унікальні розписи та фрески більше 20 церков, мальовничі київські та сільські українські пейзажі, яскраві сцени з історії та життя нашого народу, а також численні ілюстрації до видань творів видатних українських письменників.

Мистецтвознавці називають його «останнім видатним київським іконописцем», а його величезний вклад у розвиток українського живопису кінця XIX першої половини XX сторіччя є по-справжньому унікальним.

1. Іван Іжакевич був старшим із 12 дітей нащадка козацького роду Сидора Іжакевича та Марії Мараховської — доньки священника. Рід Мараховських родичався з Дмитром Березовським, нащадком видатного українського композитора та творця духовної музики Максима Березовського.
2. Читати та писати майбутній художник навчився самостійно, з дитячих років проявивши хист до навчання, тому батьки покладали на старшого сина великі надії. Мати мріяла, що Іван стане священником. Тому, як тільки йому виповнилося 12 років, хлопець вирушає за 330 кілометрів від отчого дому до Києва, де служив псаломщиком його рідний дядько. Батьки Івана вірили, що він виб'ється у люди, бо «має ангельський голос, чисте серце, а головне — здібності бачити красу».
3. Мешкаючи на подвір'ї у дядька, хлопець часто спостерігав за учнями Лаврської малювальної школи, а у вільний від служіння час (був посохоносцем у архієрея Богоявленського Монастиря на Подолі) він брав у дядька олівець та папір, відправлявся замальовувати київські пейзажі та храми. Згодом, вражений талантом небожа, сприятиме його зарахуванню до школи живопису при Києво-Печерській Лаврі. Ця школа була першим художнім навчальним закладом нашого міста, проте вона не давала повноцінної художньої освіти. Її викладачами були ченці, які в переважній більшості були лише ремісниками іконопису, передаючи учням лише незначні практичні навички, а іноді просто змушували учнів копіювати відомі ікони. Тож, талановитий юнак, набравшись сміливості йде до знаменитої школи малювання Миколи Мурашка, який розгледівши у юного Івана неабиякий талант, прийняв його на навчання одразу ж на старший курс, взявши на роботу в якості свого помічника. Це дало змогу юнакові вчитися, оплачуючи за навчання своєю роботою у видатного майстра.
4. У період навчання, Іван Іжакевич за пропозицією А. Прахова та Михайла Врубеля брав участь у відновленні фресок Кирилівської Церкви. До речі, Іжакевич був єдиним, коли Михайло Врубель дозволив бути присутнім під час створення його знаменитої фрески «Зішестя Святого Духа».
5. Після навчання у школі Мурашка, Іван Іжакевич їде до Петербурга для навчання у знаменитій Імператорській Академії. Не маючи коштів, щоб стати студентом Іван одержує дозвіл стати слухачем курсу Іллі Рєпіна, хоча у період навчання він неодноразово захоплювався різноманітними нагородами та навіть одержав Малу срібну медаль. Через постійну нестачу коштів, у 1888 році молодий художник був змушений

полишити навчання, просивши Академію видати йому свідоцтво на право викладати малювання, однак це питання було вирішено лише через 7 років.

6. Життя у Петербурзі стало для Їжакевича складним випробуванням, особливо через матеріальну скруту, проте він не впадав у відчай, влаштувавшись на роботу ілюстратором щоденного часопису «Нива», з яким він надалі працюватиме майже 29 років. У цей період з'являються ілюстрації на побутові сюжети та колоритні краєвиди: «Біля криниці», «Вітряки за селом», «Мати йде», «Сільська ковзанка» та багато інших, які привертають увагу до творчості художника. Згодом його твори все частіше з'являтимуться і в інших популярних виданнях. Таким чином, у живописі часів Російської Імперії, простий сільський хлопець став своєрідним провідником української національної ідеї у живописі.
7. Саме для журналу «Нива» художник створив свої перші ілюстрації до поем Тараса Шевченка «Причинна», «Гайдамаки» та «Катерина». Відтоді до творчості Кобзаря художник повертався майже кожне десятиліття, вбачаючи неабияку схожість деяких епізодів життєвого шляху Шевченка зі своїм власними, коли малий Іванко пас худобу у рідному селі, або ж він маючи лише талант, приїхав з далекої України підкорювати Імператорську Академію Мистецтва.
8. На початку 1900-х років, Іван Їжакевич, після раптової смерті дружини та сина, кардинально змінює усе подальше життя. Відомий митець повертається до Києва, де реалізує себе як відомий майстер монументального живопису. У цей період він створює унікальні розписи багатьох Київських храмів. Сьогодні, у Києві збереглося чимало храмових розписів роботи Їжакевича: починаючи від ранніх робіт у Кирилівській церкві, до більш зрілих: Церква Усіх Святих, Успенський собор та Трапезна церква Києво-Печерської Лаври, Покровської церкви, Іонівському монастирі та інших. Унікальні храмові розписи митця здобудуть високу оцінку багатьох фахівців, а про самого художника відомий мистецтвознавець Платон Білецький напише, що **«Їжакевич — остання значуща фігура в українському іконописі»**.
9. Як відзначають дослідники творчості художника, усі Святі з його картин завжди були персоніфіковані: часто Іван Їжакевич зображав на фресках людей, яких знав змалку. У Трапезній церкві в образі Марка Гробокопача художник зобразив свого діда Родіона, а лик одного із святих над Економічною Брамою уособлює риси дядька художника, у якого він жив в період навчання. Батько художника втілений в образі Євангеліста Матвія на розписах Покровської церкви на Подолі, а праобразом Євангеліста Луки став священник Мараховський — родич художника з рідного села Вишнопіль.
10. Після повернення до Києва, Їжакевич займається викладацькою діяльністю: він влаштовується на роботу закладу, де розпочався його творчий шлях — Школи іконопису при Києво-Печерській Лаврі. Щоправда, пропрацює у цих стінах трохи більше як рік — через конфлікт з керівництвом школи, яке категорично не сприйматиме «новаторські методи» навчання художника, який прагнув навчити учнів малювати з натури, а не механічно копіювати ікони майстрів попередніх епох. Незважаючи на це, результат його роботи з учнями можна побачити і сьогодні у Києво-Печерській Лаврі, де художник разом зі своїми вихованцями створили надзвичайно цікаві розписи Усіх Святих, побудовану у стилі козацького бароко коштом видатного українського Гетьмана Івана Мазепи.
11. Втративши родину, 40 річний художник хотів навіть прийняти постриг ченця (у Києво-Печерській Лаврі збереглася його заява датована 1905 роком до Митрополита Флавіана — Намісника Києво-Печерської Лаври), однак несподівано зустрів нове

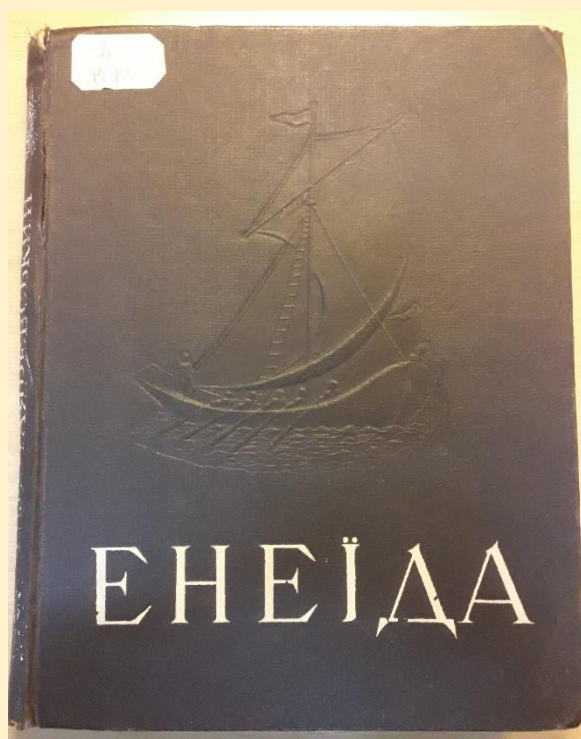
коханню — красуню Марію, з якою одружився 1907 та купив хатинку на Пріорці. Їх єдиний син Михайло стане відомим композитором та музичним редактором.

12. Садиба художника на Пріорці стане відомим місцем зустрічі багатьох видатних українських діячів культури. Свого часу, в гостях у майстра були Михайло Коцюбинський, Леся Українка, Микола Лисенко, А.Прахов, В.Васнецов, М.Нестеров, Остап Вишня, навіть авіатор Петро Нестеров, а також Лев Толстой та Микола Реріх.
13. Творчість Івана Їжакевича не обмежувалася лише церковним живописом та картинами. Час від часу художник брав участь у цікавих та досить несподіваних проєктах. Так, свого часу він виступив ілюстратором Дитячої Абетки та навіть малював сувенірну продукцію. Закоханий у наше місто, Іван Сидорович у 1913 році малює знамениті київські пейзажі, які через деякий час будуть видані у наборі листівок.
14. Навіть у складні роки 1920-х, після встановлення радянської влади, художник не впадатиме у відчай, а на відміну від багатьох колег, зможе реалізувати себе: створюючи ескізи декорацій для концертів та театральних вистав у робочому клубі Куренівського заводу. Також, у простій школі №14 на Пріорці видатний художник викладатиме дітям малювання та креслення.
15. У 1934-35 роках майстер виконав на замовлення Геологічного музею УАН 14 тематичних монументальних картин-панно «Історія землі». Для Шевченкового будинку-музею, художник малює полотна «Мені 13 минало», «Зустріч Шевченка з сестрою», «Гайдамаки в Умані», «Похорон Шевченка».
16. У цей же час він співпрацює з видавництвами, де ілюструє твори багатьох класиків української літератури: Миколи Гоголя, Івана Франка, Лесі Українки, Григорія Квітки-Основ'яненка. Однією із найбільш цікавих робіт художника-ілюстратора стало на початку 50-х видання «Енеїди» І. Котляревського у співавторстві з учнем та другом художника Федором Коновалюком.
17. У роки Другої світової війни художник залишився у Києві. Незважаючи на небезпеку, він надав притулок у своїй оселі 2 єврейським родинам.
18. У повоєнні роки художник розписує Свято-Покровську церкву на Подолі та Макарівський Храм на Лук'янівці. Незважаючи на негативне у радянські часи ставлення до релігії, на «слабкості» Їжакевича не зважали, враховуючи поважний вік художника, якому вже перевалило за 80. Не звертаючи на порожню балаканину, митець щодня долав величезні відстані пішки, йдучи до київських святинь та проводив там майже увесь час, працюючи над образами Святих. Більшу частину робіт він був змушений малювати підпільно. Як зазначали колеги митця, у ті часи, треба було мати неабияку силу духу, щоб водночас одержувати мистецькі нагороди, на зразок Ордена Трудового Червоного Прапора та вечорами малювати ікону «Божої Матері Несподівана Радість».
19. До кінця життя художник зберігав неабияку працьовитість, бадьорість та оптимізм. Останню свою картину він почав малювати за тиждень до смерті, яка так і залишилася стояти незакінченою на мольберті художника...
20. Помер Іван Сидорович Їжакевич на наступний день після свого 98 дня народження — на Байковому цвинтарі. На честь художника на Вітряних горах, поблизу місцевості де він проживав, назвали вулицю, а на будинку встановили меморіальну дошку.

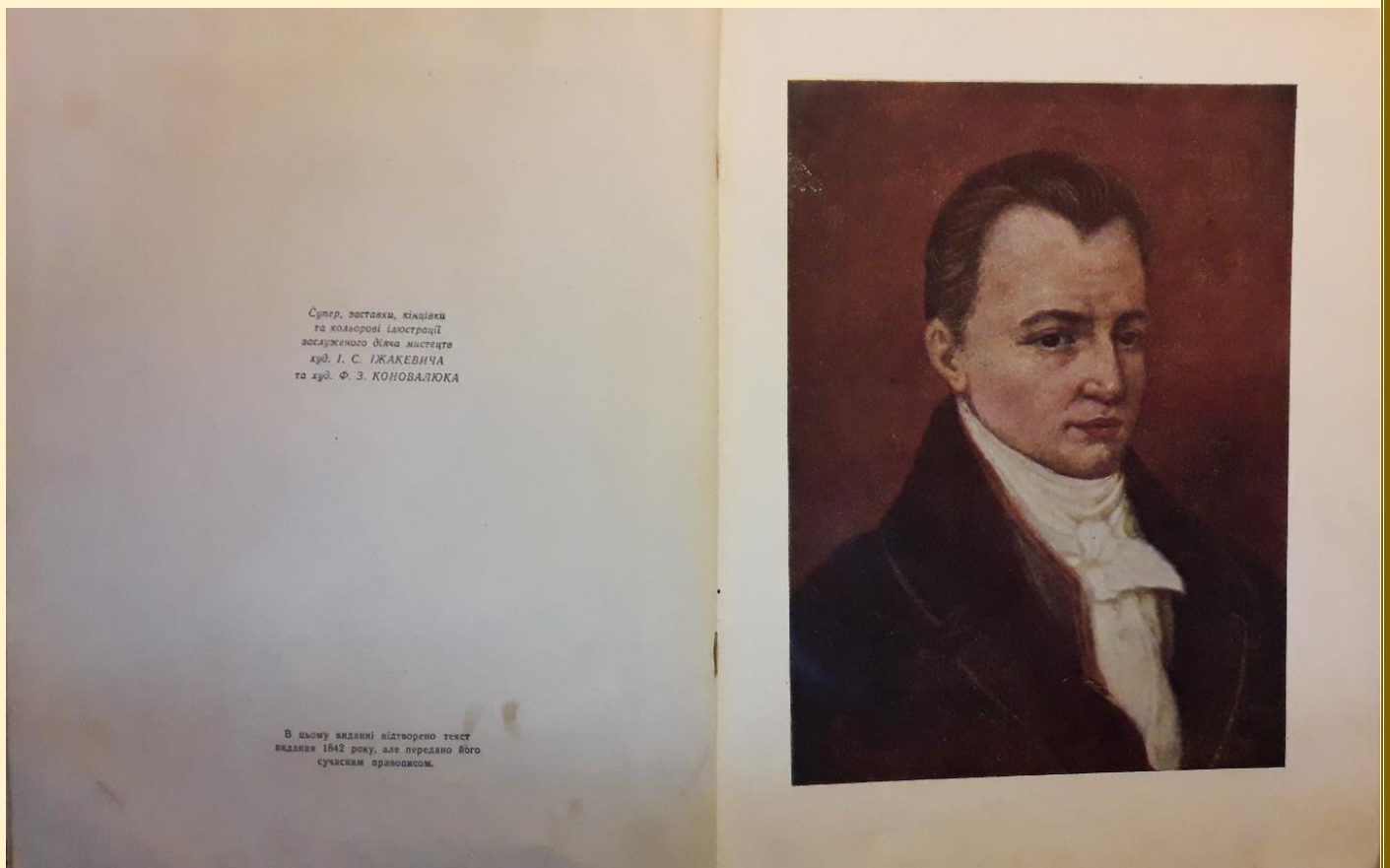
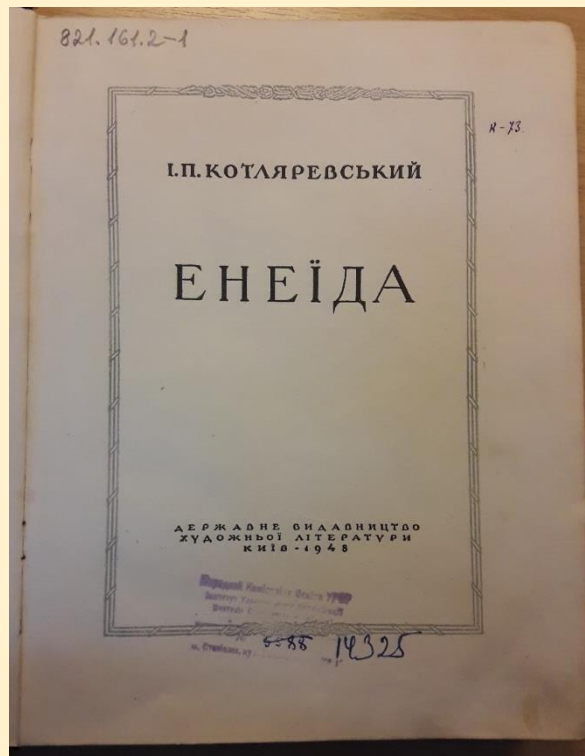
Тетяна АСАДЧЕВА, «Вечірній Київ»

Художник також створив цикл реалістичних ілюстрацій до творів класиків української літератури: Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Котляревського, Івана Франка, Григорія Квітки-Основ'яненка, Михайла Коцюбинського, Івана Ле, Миколи Гоголя, Василя Стефаника.

В бібліотеці Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти зберігається дві унікальні книги : «Енеїда» І. П. Котляревського та «Поєми» Т. Г. Шевченка з ілюстраціями Івана Їжакевича та Федора Коновалюка.

Котляревський І.П. Енеїда / І.П. Котляревський; супер, заставки, кінцівки та кольорові ілюстрації заслуженого діяча мистецтв худ. І.С. Їжакевича та худ. Ф.З. Коновалюка. – К.: Державне видавництво художньої літератури, 1948 – 153 с. : іл., 1 портр. – (На відзнаку 150-річчя першого видання 1798-1948)

Ілюстрації Івана Сидоровича Їжакевича до книги І.П. Котляревського «Енеїда»

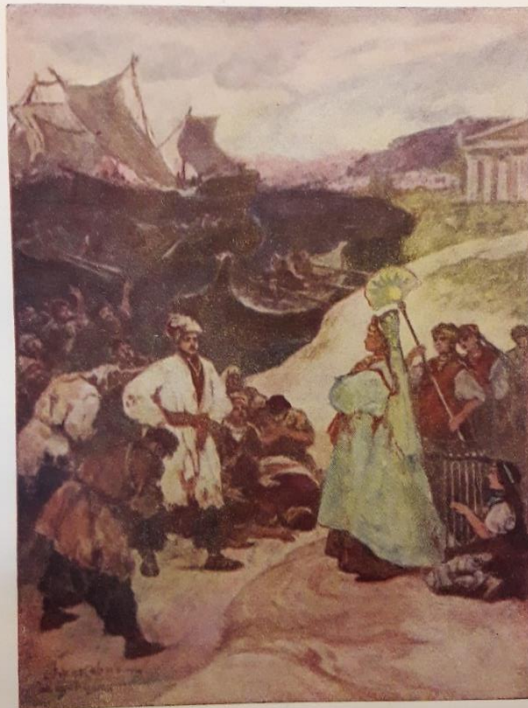

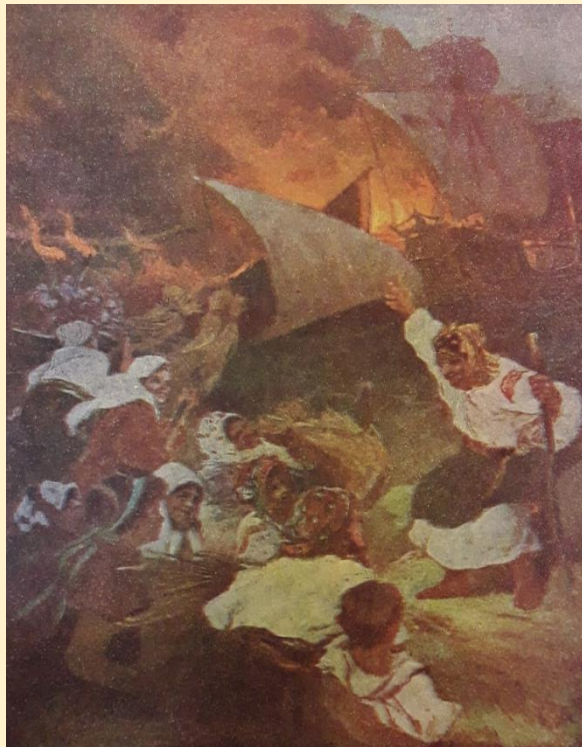
ЧАСТИНА ПЕРША

Еней був парубок моторний
І хлопець, хоть куди козак,
Удавсь на все зле проворний,
Зав'язітий од всіх бурлак.
Но Греки як, спаливши Трою,
Зробили з неї скирту гною,
Він, взявши торбу, тигу дав;
Забравши деяких Троянців,
Осмалених, як гири, ланців,
П'ятами з Трої наживав.

Він, швидко поробивши човни,
На синє море попускав,
Троянців насажавши повні,
І куди очі почухран,
Но зла Юнона, суча дочка,
Розкуджадалась, як квочка,—
Енея не любила — страх;
Давно уже вона хотіла,
Ного щоб дущка полетіла
К чортам і щоб і дух не пах.

11

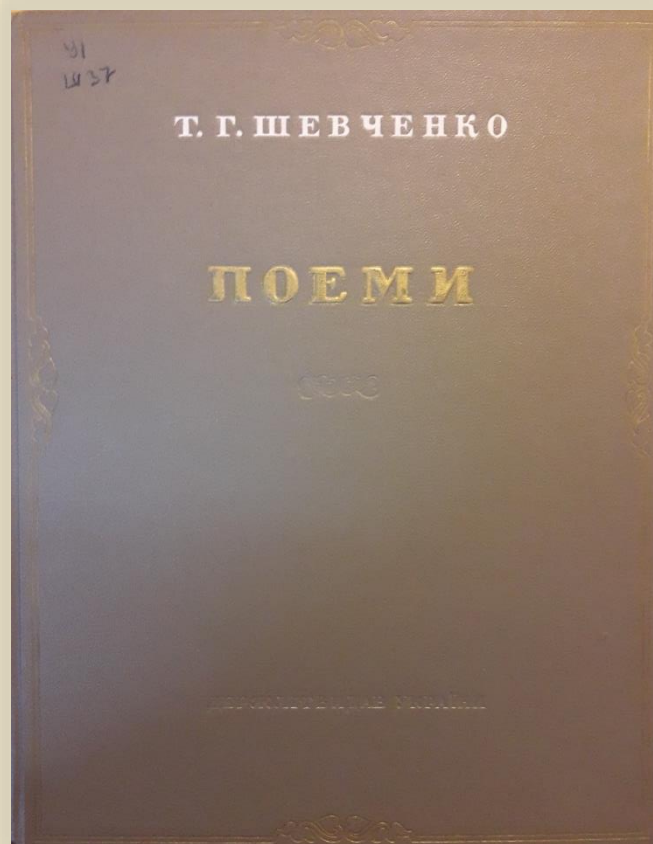

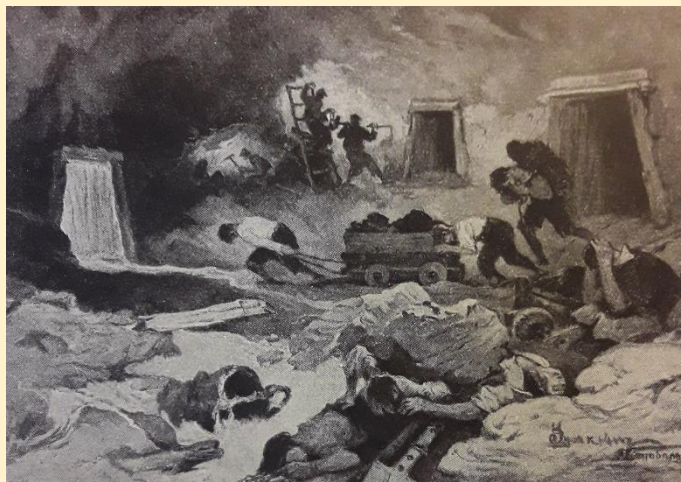

Шевченко Т.Г. Поєми / Т.Г. Шевченко; ред. З. Гончарука; оформл. Та ілюстр. заслуж. діяча мистецтв худ. І. С. Іжакевича та худ. Ф. З. Коновалюка. –К.: Державне видавництво художньої літератури, 1950, -- 59 с. : іл.

Ілюстрації Івана Сидоровича Їжакевича до книги Т.Г. Шевченка «Поєми»

Ілюстрації до поеми «Сон»

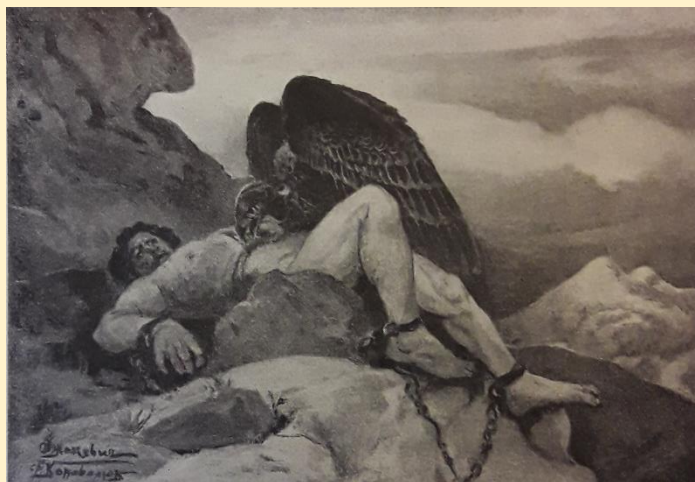

Ілюстрації до поеми «Єретик»

Ілюстрації до поеми «Кавказ»

Ілюстрації до поеми «І мертвим, і живим...»

Представлені книги великого формату, колись такі книги називали настільними. Книги поважного віку, видані у далеких 1948 та 1950 роках, і є унікальними та цікавими також своїми ілюстраціями, створеними відомими художниками Іваном Сидоровичем Їжакевичем (1864-1962) та Федором Зотиковичем Коновалюком (1897-1984).

Іван Їжакевич – український художник, який прославився своїми роботами в книжковій ілюстрації та журнальній графіці, а також станковому живописі. Він писав портрети, історичні полотна та пейзажі, оздоблював церкви й створював ікони. З успіхом працював над настінними розписами. Нині його роботи прикрашають зали

багатьох музеїв України. Творчість Їжакевича – це ціла епоха в українському мистецтві.

Федір Коновалюк - за все своє життя він мав єдине високе звання ХУДОЖНИК. Це було його покликанням, його місією, його життям. Ікони, портрети, пейзажі, графіка, історичні полотна, ілюстрації, реставраційні роботи в музеях Києва і Канева після другої світової війни; вчительська практика понад 25 років у різних навчальних закладах – все це прояви його художнього і душевного таланту.

Книги заслуговують, щоб їх зберігати для наступних поколінь. Варто також роздивитися ілюстрації, які створювалися спеціально для цих видань. Тож погляньмо і гідно поцінуймо працю видавців, їхню майстерність та велику любов до творчості українських класиків І.П. Котляревського і Т.Г. Шевченка.

Бібліотека ОІППО

Січень 2024 р.